

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΑΙΣΧΥΛΟΥ: Πέρσαι, Βασιλικόν Θέατρον.

Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Αἰσχύλου ποῦ ἐνῶ ἦταν ἐμπνευσμένο ἀπὸ ἓνα ἐπίκαιρο πολιτικὸ θέμα, ἔμεινε ἀθάνατο χάρις στὴν τέχνη τοῦ δημιουργοῦ του καὶ χάρις στὴν ἀπανθρώπινα πάθη καὶ τὴν τραγικὴ μοῖρα ποῦ ἀποτελεῖ τὴν οὐσία του, παίχτηκε, γιὰ τέταρτη φορὰ στὴν Ἀθήνα, ἀπὸ τὸ Βασιλικὸ Θέατρο, ποῦ εἶχε δώσει καὶ τὴν πρώτη παράστασή του τὸ 1934. Ἡ δεύτερη ἐμφάνισή του ἔγινε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς φοιτητὲς μετ' σκηνοθεσία τοῦ Λαυράκουζεν. Ἡ τρίτη ἀπὸ τοὺς Γάλλους φοιτητὲς τῆς Σορβῶνης. Ἄθελα κάθε παράσταση ξαναφέρνει στὴ μνήμη τίς προηγούμενες κι' ἡ σύγκοιση γίνεται μοιραία. Σταθήκαμε πολὺ τυχεροί. Κάθε παράσταση εἶχε τὴν ἰδιαιτέρη σημασία της, τὴ σφραγίδα μιᾶς σκηνοθετικῆς ἀξίας καὶ μιᾶς ἐξωστρεφῆς ἀντίληψης τοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας τραγωδίας.

Ἡ πρώτη ἦταν ἡ πιὸ πρωτότυπη κι' ἡ πιὸ τολμηρή. Ὁ Φῶτος Πολίτης εἶχε τὴν ἔμπνευση νὰ στήσει ἀόστηρὰ πλαστικὴ, ὀλάκαιρη τὴν παράσταση, σὲ δυὸ πλατεῖες ἀλλεπάλληλες ζωφόρους, σ' ἓνα σκηνοκὸ ἐμπνευσμένο ἀπὸ τ' ἀνάκτορα τῆς Περόπολης. Οἱ κινήσεις, ἀναγκαστικὰ περιορισμένες, ἀλλὰ ἀσθηρότερα πλαστικὲς, ἀφηναν ὅλη τὴν ἔνταση στὸ λόγο, ποῦ γίνθηκε ἔτσι πρωταγωνιστὴς καὶ κυρίαρχος, καὶ τὸ αἰσχύλειο πνεῦμα στὴ μόνη μορφή ποῦ μᾶς διατηρήθηκε αὐτόσημο, στὸν ποιητικὸ λόγο, ποῦ χάρις στὴν ὑπέροχη δημιουργία τοῦ κ. Γρυπάρη εἶχε ὅλη τὴ γοητεία καὶ μεγαλοπρέπειά του καὶ στὴν μετάφραση, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ μεταδώσει τὸ τραγικὸ ρίγος στὸ θεατὴ, χωρὶς νὰ ποσπᾶται ἢ προσοχὴ του ἀπὸ ἐκδηλώσεις του σ' ἄλλη μορφή. Παράσταση δωρική, ἀσθηρότητας, χωρὶς καμιά δέσμευση μετ' τὴν παράδοση, ποῦ ὅλο τὸ δυναμισμό της τὸν εἶχε ρίξει στὸ βάθος καὶ στὸ ποιητικὸ θέλητρο τοῦ Αἰ-

σχύλειου Λόγου.

Ἡ Γερμανικὴ παράσταση ἦταν ὀλοῦς διόλου ἀντιθετή. Ἡ παράδοση κυριαρχοῦσε ἐδῶ, ὑπογραμμισμένη ἐντατικά. Ὁ χορὸς, πλουσιότατος καὶ πολυποίκιλος, (ἄντρες γυναῖκες, παιδιά), ὁ λαὸς στὴν γυναιότερη μορφή του, κινιόταν γεμίζοντας τὸν πλατὺ χῶρο τῆς ἀρχαίας ὀρχήστρας κι' οἱ ἐλιγμοὶ του κι' ἡ πλοῦσια κίνησή του, ποῦ συνοδεύονταν μετ' πλαστικότερες χειρονομίες ἐναλλασσόμενες ἀνάλογα μετ' τὸ θρῆνο, ἦταν ἀλήθεια τὸ κύριο πρόσωπο, μετ' τὴν ὀμαδική του προσωπικότητα καὶ τὴ βαρεῖα Μοῖρα ποῦ ξέσπαζε πάνω του, σάν σ' ἓνα κεφάλι, καὶ τοῦ λύγιζε ὀλοένα τὰ γόνατα καὶ τὸν ἔκανε νὰ θρηνεῖ ὀλων τῶν εἰδῶν τὸ Θρῆνο. Στὴν παράσταση αὐτὴ δόθηκε μεγάλη σημασία στὴν ἀτμόσφαιρα καὶ στὴν ἐξωτερικὴ ὑποβλητικότητα, χωρὶς νὰ παραμεληθεῖ διόλου τὸ βαθύτερο αἰσχύλειο πνεῦμα στὴν ἐρμηνεία τοῦ Λόγου. Ἔταν συγκλονιστικὴ, ὀλη ἔνταση καὶ πάθος καὶ τὴ χάρηκαν καὶ ὀσοι ἀκόμα δὲν εἴξεραν τὴ γλῶσσα τῶν ἐρμηνευτῶν της.

Γιὰ τὴ Γαλλικὴ παράσταση δὲ μπορῶ νὰ ἐκφράσω γνώμη. Δὲν ἔτυχε νὰ τὴ δῶ.

Ἡ τελευταία διδασκαλία τοῦ ἔργου ἀπ' τὸ Βασιλικὸ Θέατρο μετ' σκηνοθεσία τοῦ κ. Ροντήρη ἔχω τὴν ἰδέα πῶς θάταν ἡ καλύτερη ἀπὸ ὀδες, ἂν εἶχε δοθεῖ, ὀπως προοριζόταν, στὸ ὑπαιθρο. Γιὰ τὴν ἄναι τόσο στατικὴ σάν τοῦ Πολίτη, εἶχε λιτότητα καὶ τὴ Δωρική ἀπλή χάρη ποῦ ὁ Αἰσχύλος ἔβαλε πρῶτος, μετ' τὸν ἐπικὸ λόγο, στὸν ἄκρατο διοργανισμό τοῦ πρωταρχικοῦ εἰδους. Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἦταν συγκεντρωτικὴ κι' ἀσθηρὰ κρατημένη στὴν Ἑλληνικὴ φύση, χωρὶς τὸ πολυποίκιλο θέαμα καὶ τὴν ὀπερπλοῦσια κίνηση τῆς Γερμανικῆς παράστασης. Ὁ θαυμάσια πειθαρχημένος χορὸς (ἀληθινὸ κατόρθωμα τοῦ κ. Ροντήρη) θά κινιόταν πλατιότερα στὴν ἀνοιχτὴ φύση, κι' ὁ μελωδικὸς θρῆνος του, ὑποβλητικότερος στὸν ἱερὸ χῶρο,

θάντιλαλοῦσε ἀνετα κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σμιγμένος μετ' τὴν ἀτμόσφαιρα, κραυγὴ τῆς ἴδιας τῆς φύσης.

Δὲν ὀπάρχει ἀμφιβολία πῶς τὸ φυσικὸ κλίμα τοῦ ἀρχαίου δράματος εἶναι τὸ ὑπαιθρο. Ὅχι μόνο γιὰ τὸ θέλει ἡ παράδοση καὶ γιὰ τὴν ὀτά χορὸς καὶ πολλὲς φορὲς ἀποτείνεται ὁ ἄνθρωπος στὸν ἥλιο, στὸ φῶς, στὴν ἀνοιχτὴ φύση, παρὰ γιὰ τὴν ὀζητᾶ ἡ βαθύτερη οὐσία τοῦ δράματος, οἱ κυρίαρχες τραγικὲς δυνάμεις, ποῦ θάλεγε δὲ χωρεῖ ἡ γιγάντια τους σύγκρουση στὸν κλειστὸ χῶρο. Κι' ἔχομε τὴν πείρα πῶς αἰσθητικὰ ἔρει νὰ γεμίζει τὸ ὑπαιθρο, σὲ ἀνάλογες παραστάσεις, ὁ σκηνοθέτης τοῦ κρατικοῦ μας Θεάτρου. Ἡ παράσταση τῆς «Ἡλέκτρας» στὸ Θέατρο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀιτικοῦ δὲν ὀπάρχει ἀμφιβολία πῶς εἶναι ἀπ' τίς καλύτερες ποῦ ἔχομε δεῖ στὸ ἀρχαῖο θέατρο.

Μὰ κι' ἔτσι ὀπως ἐπαίχτηκαν οἱ «Πέρσαι», ἦσαν μιὰ μεγάλη ἐπιτυχία καὶ καθῶς οἱ πρωταγωνιστὲς ἦσαν οἱ ἴδιοι, δόθηκε εὐκαιρία στὸ κοινὸ νὰ διαπιστώσει τὴν καταπληκτικὴ πρόοδο ποῦ ἔχουν κάμει στὴν ἀφομοίωση ἐνὸς τόσο μακρυνῶ κόσμου, στὴν ἐνσάρκωση ἐνὸς πνεύματος ποῦ μᾶς χωρίζουν αἰῶνες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ γεννήθηκε, ἐκθαμβωτικὸ σὲ λάμψη πάνω στὴ γῆ.

Ὁ χορὸς, ρυθμικὰ κινημένος, σ' ἀπλὲς γραμμὲς, εἶχε πολλὴ πειθαρχία σὲ ὀνολο καὶ τόση μελωδικότητα στὸν ὀμαδικὸ λόγο, ποῦ καὶ μόνος αὐτὸς μαρτυροῦσε τὴν ἐργασία ποῦ εἶχε γίνε γιὰ νὰ μπορέσει νὰ παρουσιαστῆ ἔτσι συντονισμένος ἐξωτερικὰ κι' ἐσωτερικὰ. Βάδισα τελετουργικὸ, πατριαρχικὸ μεγαλεῖο, ψυχὴ εὐγενικὰ συντριμμένη.

Ὑστερα ἐκεῖνος ὁ Ἄγγελος, τόσο πλουτισμένος σὲ τραγικὸ τόνο, τόσο ἐπιβλητικὸς στὴ δραματικὴ του ἀφήγηση Κίνηση μετρημένη, φωνὴ ἐναρμονιζόμενη μετ' τὸ κυμαινόμενο δραματικὸ πάθος, ὀτάση θεατρικὴ σὲ κάθε ἐναλλαγὴ της. Ὁ κ. Μινωτῆς, μαζὶ μετ' τὸ ἐξαιρετικὸ ταλέντο, ἔχει καὶ τὸ ζῆλο τῆς ἐργασίας καὶ τὴν πνευματικὴ μόρφωση ποῦ εἶναι τ' ἀπαραίτητα στοιχεῖα γιὰ νὰνεβαίνει κανεὶς ὀλοένα σ' ὀψηλότερα ἐπίπεδα Τέχνης.

Δὲ στᾶθηκα τυχερὴ νὰ δῶ φέτος τὴν κ. Παξινοῦ στὸ ρόλο τῆς Ἄτοσας. Πῆγα στίς τελευταῖες παραστάσεις τοῦ ἔργου, κι' ἴσως γιὰ νὰ ξεκουραστῆ ἄλλο ἀπὸ τὴν ἐπανάληψη τῆς Ἡλέκτρας, τὴν εἶχαν ἀντικαταστήσει μετ' τὴν κ. Ζαφειρίου, ποῦ δυστυχῶς, παρὰ τὴν φιλότιμη προσπάθεια της ποῦ ἐκδηλώνονταν σ' ὀσο τὸ δυνατόν πιὸ φωτογραφικὴ μίμηση τῆς κ. Παξινοῦ, δὲν κατόρθωσε νὰνταποκριθεῖ στὸ ὀψος καὶ τὴ βαρύτητα τοῦ ρόλου. Ὁ κ. Ροζάν ἔχει πιὰ ἀποκτήσει ἰδιαιτέρη δεξιότητα στὴν ἐνσάρκωση φαντασμάτων. Μόνος ποῦ, καθῶς παρουσιαζόταν ἀπὸ μεγάλο βάθος κι' ἴσως γιὰ τὴν πρῶτες παραστάσεις παραπονέθηκεν ἡ κριτικὴ πῶς δὲν ἀκουγόταν καλά, ἀναγκάστηκε νὰ φωνάζει· κι' αὐτὸ φυσικὰ ἔβλαπτε ἄλλο τὴν ὑποβλητικὴτητα ποῦ ζητοῦσε ὁ ρόλος. Ὁ κ. Γληνός, ἀλήθεια δραματικὴ μορφή σ' ὀλη τὴν ἐκφραση του, ἐπισφράγιση κι' ὀλοζώνταν ἔκδοσ τῆς καταστροφῆς, τὸ κυριότερο θῦμα τῆς Μοῖρας. Ἐδῶκε μ' ἐξαιρετικὴ ἀναγλυφικότητα τὴ συντριβή, τὴν ταπεινωμένη ἔπαρση καὶ τὴ βαρεῖα συναίσθηση τῆς εὐθύνης.

Τὰ σκηνοκὸ τοῦ κ. Κλώνη, τὰ κοστοῦμα τοῦ κ. Φωκᾶ κι' ἡ μουσικὴ τοῦ κ. Βάρβογλη κρατήθηκαν ἀξίεπαινα μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου καὶ συνετέλεσαν στὴν ἐπιτυχία του μετ' τὴ δημιουργικὴ πνοή τους.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ